
Impactul indicatorilor de dimensiune a companiilor asupra onorariului de audit

Prof. univ. dr. Ovidiu Constantin BUNGET,
Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: ovidiu.bunget@e-uvt.ro

Drd. Cristian LUNGU,
Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: cristian.lungu00@e-uvt.ro

Rezumat

Onorariile de audit reprezintă printre unele dintre cele mai importante preocupări ale companiilor de audit, autorităților de reglementare a activității de audit financiar/statutar și ale mediului academic. Obiectivul acestei lucrări este de a analiza și a evalua impactul indicatorilor de dimensiune a companiilor asupra formării onorariilor de audit. Pe baza datelor disponibile în baza de date „Audit Analytics” a fost selectat un eșantion de 27 de companii listate la Bursa de Valori din București, pentru care s-au raportat 524 de observații, reprezentând indicatorii „Onorarii de audit”, „Total Active” și „Cifra de afaceri” în perioada 2017-2021. Din cercetarea efectuată a rezultat că indicatorii de dimensiune „Cifra de Afaceri” și „Total Active” au o influență semnificativă și pozitivă asupra onorariului de audit financiar. În plus, constatările indică faptul că indicatorul „capitalizarea bursieră” nu reprezintă o variabilă predictivă și cauzală a contravalorii serviciului de audit financiar.

Cuvinte cheie: audit financiar; onorariu de audit; dimensiunea companiei;

Clasificare JEL: M41, M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bunget, O. C., Lungu, C. (2023), The Impact of Company Size Indicators on the Audit Fee, *Audit Financiar*, vol. XXI, no. 3(171)/2023, pp. 477-482,
DOI: 10.20869/AUDITF/2023/171/015

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2023/171/015>
Data primirii articolului: 18.04.2023
Data revizuirii: 23.04.2023
Data acceptării: 24.05.2023

1. Introducere

Contravaloarea serviciului prestat rămâne a fi singurul parametru cuantificat monetar în activitatea de audit financiar. Prin urmare, analiza pieței de servicii de audit financiar prin prisma cererii, ofertei și onorariului, precum și a părților implicate este orientată în principal către contravaloarea serviciului furnizat. Aceasta variabilă prezintă un proces complex atât de cuantificare, cât și de corelare cu factorii determinanți pentru părțile interesate de acest domeniu.

Companiile cotate pe o piață bursieră reglementată sporesc credibilitatea informațiilor financiare prin auditarea lor de către firmele de audit. Printre numeroși factori care influențează calitatea auditului, onorariul de audit prezintă un interes sporit pentru mediul academic și privat. Astfel, apare necesitatea formării unui mecanism rezonabil de tarifare prin studierea factorilor determinanți. Acest lucru nu numai că va contribui la stabilitatea prețurilor pe piața serviciilor de audit, dar va și permite menținerea independenței auditorilor financiari autorizați față de clienți.

Ținând cont de caracterul universal al indicatorilor „Total Active”, „Cifra de Afaceri” și „Capitalizare bursieră” în reflectarea dimensiunii unei companii, s-au stabilit următoarele obiective:

- Identificarea unor corelații statistice între indicatorii de dimensiune și onorariul de audit;
- Analiza relației de cauzalitate dintre total active, cifra de afaceri, capitalizare bursieră și onorariul de audit;
- Evaluarea impactului indicatorilor de dimensiune asupra contravalorii serviciului de audit financiar.

Studiul propus a fost elaborat în cinci secțiuni: prima parte prezintă contextul cercetării, cea de-a doua secțiune este dedicată trecerii în revistă a literaturii de specialitate existente până la momentul actual, iar următoarele două secțiuni cuprind metodologia de cercetare, respectiv rezultatele obținute. Secțiunea finală, a cincea, evidențiază concluziile rezultate din efectuarea analizei econometrice.

2. Literatura de specialitate

Într-un mod concis, selectiv, stadiul actual al cunoașterii, în context național și internațional, va fi evidențiat în cele ce urmează.

De la dezvoltarea unui model de determinare a procesului de negociere a onorariilor de audit de către Simunic (1980), au apărut numeroase cercetări în contextul identificării factorilor determinanți a onorariilor percepute pentru prestarea unui serviciu de audit financiar. Datta, Jha și Kulchania (2019) au identificat o relație statistică semnificativă între onorariul de audit și proporția imobilizărilor necorporale. Firmele cu o proporție mai mare de imobilizări necorporale sunt asociate cu un efort mai mare al auditorului și cu un risc mai mare de litigii pentru auditori, manifestându-se prin onorarii de audit mai mari.

Studiile empirice pe tema onorariilor de audit au arătat că atât caracteristicile auditate, cât și dimensiunea companiilor și complexitatea sectorului au o influență pozitivă asupra onorariilor de audit (Simunic, 1980; Hay, 2013; Choi *et al.*, 2010). Rezultatele mai recente a lui Carcello *et al.* (2022) și Syed *et al.* (2020) confirmă, de asemenea, asocierea pozitivă dintre dimensiunea companiei, măsurată prin activele totale, și valoarea onorariilor de audit percepute.

Alte studii (Ghadhab *et al.*, 2019; Januarti & Mutiara, 2018) constată că principalii factori care afectează onorariile de audit sunt caracteristicile clientului de audit, cum ar fi dimensiunea firmei, riscul și complexitatea. Habib *et al.* (2020) sugerează că problemele financiare cât și activele necorporale sunt elementele principale care definesc riscurile și complexitatea firmei.

La nivel național, cercetarea efectuată de către Pop & Iosivan (2007) indică faptul că valoarea onorariilor de audit extern depinde de mărimea clientului de audit, de volumul cifrei de afaceri și de numărul de angajați.

În plus, apariția unui interes sporit din partea investitorilor în activitatea companiilor exprimată prin creșterea capitalizării bursiere, poate contribui la costuri sau onorarii de audit mai mari (Lotfi *et al.*, 2022). Acest fapt se explică prin majorarea volumului de muncă tocmai pentru a oferi informațiile suficiente și în timp util utilizatorilor principali de informații.

Pe de altă parte, Gerrard *et al.* (1994) susține ideea că în timp ce volumul lucrărilor de audit este de așteptat să crească pe măsură ce dimensiunea clientului crește, clienții de audit foarte mari reprezintă o oportunitate pentru firma de audit de a beneficia de anumite economii în reducerea cantității de lucrări de audit efectuate și, în consecință, putând percepe onorarii de audit mai mici.

Constatările lui Gammal (2012) în urma analizării percepției auditorilor financiari, contabililor și auditorilor

interni cu privire la factorii determinanți ai onorariilor auditorilor susțin că valoarea serviciului de audit financiar este influențată de apartenența auditorului la Big Four, pe când dimensiunea companiei a fost cea mai puțin importantă.

3. Metodologia de cercetare

3.1. Structura eșantionului analizat

Selecția firmelor incluse în cercetarea cantitativă s-a efectuat la nivelul companiilor listate la Bursa de Valori București, categoriile – *Standard* și *Premium*. Dintr-un număr total de 80 de companii, au fost selectate 27, eliminându-se companiile pentru care nu s-au identificat informațiile necesare cu scopul de a testa relația statistică și de cauzalitate pe un interval temporal cât mai extins (2017 – 2021). Datele privind indicatorii utilizați în cadrul cercetării au fost preluate din baza de date „Audit Analytics” și de pe website-ul Bursei de Valori din București și prezintă un număr de 524 de observații.

3.2. Descrierea variabilelor utilizate

Pentru cuantificarea onorariului de audit la nivelul unei companii s-a utilizat variabila – cheltuieli privind serviciile de audit financiar. Selecția indicatorilor de dimensiune s-a realizat având la bază atât indicatori regăsiți în Legea cu nr. 346 din 14 iulie 2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii – valoarea activelor totale și valoarea cifrei de afaceri, cât și indicatorul care determină valoarea/dimensiunea unei companii în cadrul unei piețe bursiere reglementată – capitalizarea bursieră.

3.3. Analiza empirică a datelor

3.3.1. Matricea de corelație

Prima parte a acestui studiu se concentrează pe identificarea unor corelații liniare între indicatorii analizați. Pentru a testa existența lor la nivelul eșantionului am optat pentru efectuarea metodei de evaluare statistică „Correlation Analysis”.

„Correlation Analysis” reprezintă un instrument statistic care reflectă puterea asocierii liniare presupuse dintre anumite variabile. Rezultatele generate sunt de o mărime dimensională care ia o valoare în intervalul -1 până la +1. Un coeficient de corelație de zero indică faptul că nu există o relație liniară între două variabile continue, iar un coeficient de corelație de -1 sau +1 indică o relație liniară

perfectă. Cu cât corelația este mai puternică cu atât coeficientul de corelație se apropie de ± 1 . Puterea relației poate fi oriunde între -1 și +1. Dacă coeficientul este un număr pozitiv, variabilele sunt direct legate (pe măsură ce valoarea unei variabile crește și valoarea celeilalte tinde să facă acest lucru). Dacă, pe de altă parte, coeficientul este un număr negativ, variabilele sunt invers legate (pe măsură ce valoarea unei variabile crește, valoarea celeilalte tinde să scadă).

Colton (1974) sugerează următoarele reguli empirice privind interpretarea coeficientului de corelație:

1. un coeficient de corelație de la -0,25 la 0,25 înseamnă o corelație slabă sau nulă;
2. un coeficient de corelație de la 0,25 la 0,50 (sau de la -0,25 la -0,50) înseamnă un grad de asociere acceptabil
3. un coeficient de corelație de la 0,5 la 0,75 (sau de la -0,5 la -0,75) înseamnă o corelație moderată spre bună
4. un coeficient de corelație mai mare decât 0,75 (sau mai mic decât -0,75) înseamnă o foarte bună asociere sau corelație.

3.3.2. Testul de cauzalitate multivariate Granger

Utilizarea testului de cauzalitate Pairwise Granger permite să verificăm proporția în care nivelul curent al unei variabile se datorează nivelurilor anterioare.

Cauzalitatea Granger între două variabile se testează astfel:

- de la X_0 la X_1 : H_0 X_0 nu cauzează Granger pe X_1 ;
- de la X_1 la X_0 : H_0 X_1 nu cauzează Granger pe X_0 .

Respingerea ipotezei nule ($p < 0,05$) este un indiciu în favoarea cauzalității.

3.3.3. Metoda celor mai mici pătrate complet modificate (FMOLS)

Modelele FMOLS sunt categorii de modele de serii temporale multiple care estimează direct efectul pe termen lung al variabilelor independente asupra variabilelor dependente după corectarea problemei endogenității în seria temporală. Astfel, aplicarea metodei celor mai mici pătrate complet modificate (FMOLS) ne permite să investigăm relația dintre indicatorii de dimensiune a companiilor și a onorariului de audit.

Funcția econometrică a ipotezelor enunțate utilizată în regresia econometrică se prezintă în felul următor:

$$Y_t = \alpha + \beta X_t + \varepsilon_t,$$

unde:

Y_t – variabila dependentă – „Onorariu de audit”;

α – coeficientul termenului liber;

β – coeficientul variabilei independente;

X_t – variabilele independente – „Cifra de afaceri”, „Total Active” și „Capitalizare bursieră”;

ε_t – eroarea reziduală;

t – perioada de timp (2017 – 2021).

4. Rezultate și discuții

4.1. Corelații liniare statistice

Cu ajutorul Matricei de corelație (Tabelul nr. 1), în care sunt prezentate corelațiile statistice dintre variabilele analizate, se poate observa că variația *Onorariului de audit*:

1. Este influențată semnificativ și în sens pozitiv de 91% de variația „Total Active”;
2. Este corelată într-un mod moderat și pozitiv de 54,27% de variația „Cifrei de afaceri”, respectiv de 65,20% de variația „Capitalizării bursiere”.

Indicator	Onorariu Audit	Cifra de afaceri	Total Active	Capitalizare bursieră
Onorariu Audit	1			
Cifra de afaceri	0,542767254	1		
Total Active	0,910093785	0,42013427	1	
Capitalizare bursieră	0,652029513	0,65797705	0,669022701	1

Sursă: prelucrare proprie, cu ajutorul Eviews 10

Analiza variațiilor indicatorilor independenți prezintă un coeficient de corelație pozitiv. Variabila dependentă variază în același sens cu variabilele independente (când una crește și cealaltă crește, respectiv, când una scade și cealaltă scade).

4.2. Testul de cauzalitate multivariate Granger

Pe baza metodologiei cauzalității lui Pairwise Granger, prezentat în Tabelul nr. 2, s-a verificat

dacă modificările survenite la nivelul variabilelor dependente sunt determinate de modificarea onorariului de audit. O valoare mai mică de 0,05 pentru probabilitatea afișată de Eviews implică respingerea ipotezei nule. Prin urmare, înregistrarea unui nivel mai mare de 0,05 înseamnă că doar indicatorii „Cifra de afaceri” și „Total active” sunt factori determinanți ai modificării cuantumului de onorariu de audit.

Pairwise Granger Causality Tests			
Date: 04/05/23	Time: 14:10		
Sample: 1 131			
Lags: 2			
Null Hypothesis:	Obs	F-Statistic	Prob.
<i>Capitalizarea bursieră</i> does not Granger Cause <i>Onorariu_Audit</i>	131	2,7266	0,0394
<i>Cifra de afaceri</i> does not Granger Cause <i>Onorariu_Audit</i>	131	1,2656	0,2857
<i>Total_Active</i> does not Granger Cause <i>Onorariu_Audit</i>	131	2,2435	0,1104

Sursă: prelucrare proprie, cu ajutorul Eviews 10

4.3. Evaluarea impactului indicatorilor de dimensiune a companiilor asupra onorariului de audit

Analizând datele redată în **Tabelul nr. 3** se desprind următoarele concluzii:

1. Probabilitățile atașate testului sunt inferioare nivelului de relevanță de 5%; prin urmare, indicatorii „Cifra de afaceri” și „Total Active” sunt considerați semnificativi din punct de vedere statistic;
2. Coeficientul de corelație (R-squared), având o valoare de 86,43%, confirmă existența unei

legături statistice semnificative între variabila dependentă – „Onorariu de audit” și variabilele independente – indicatorii „Cifra de afaceri” și „Total Active”, modificările survenite în evoluția onorariului de audit regăsindu-se în modificarea indicatorilor de dimensiune a companiei:

- o creștere cu 1% a cifrei de afaceri determină o creștere a onorariului de audit cu 4,24%;
- o creștere cu 1% a total activului determină o creștere a onorariului de audit cu 3,83%.

Tabelul nr. 3. Metoda celor mai mici pătrate complet modificate (FMOLS). Rezultatele regresiei

Dependent Variable: Onorariu_de_Audit				
Method: Fully Modified Least Squares				
Date: 04/05/23 Time: 11:46				
Sample (adjusted): 2 131				
Included observations: 130 after adjustments				
Cointegrating equation deterministics: C				
Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 5.0000)				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Capitalizare	2,9656	1,5334	-0,1927	0,8475
Cifra de afaceri	4,2414	1,4323	2,9613	0,0037
Total Active	3,8361	3,3101	11,5891	0,0000
C	38.709,76	15.964,22	2,42	0,0167
R-squared	0,864382	Mean dependent var	163571,4	
Adjusted R-squared	0,861153	S.D. dependent var	248927,1	

Sursă: prelucrare proprie, cu ajutorul Eviews 10

5. Concluzii

Rezultatele obținute susțin constatările anterioare (Pop & Iosivan, 2007; Carcello *et al.*, 2022; Syed *et al.*, 2020; Hay, 2013; Choi *et al.*, 2010) privind relația de interdependență a onorariului de audit și a indicatorilor „Cifra de Afaceri” și „Total Active”. Acest fapt poate fi explicat prin corelația tranzacțiilor și soldurilor generate de evoluția indicatorilor și suplimentarea/diminuarea orelor alocate de către membrii echipe pentru testarea lor. Prin urmare, variația volumului de muncă (număr de ore) în funcție de indicatorii cifra de afaceri și total active va determina valoarea serviciilor de audit financiar prestate.

În același timp, se constată că indicatorul de dimensiune – „Capitalizare bursieră” nu reprezintă o variabilă predictivă și cauzală a contravalorii serviciului de audit financiar.

Limitele cercetării au constat în lipsa informațiilor pentru testarea unui esanșion și interval temporar extins. Datele și indicatorii au fost extrase și calculate manual, fiind preluate din baza de date „Audit Analytics” și de pe website-ul Bursei de Valori din București.

Dirjecțiile viitoare de cercetare vizează analiza altor factori atât cantitativi, cât și calitativi care pot influența valoarea onorariului de audit.

BIBLIOGRAFIE

1. Carcello, J., Hermanson, D., Neal, T., & Riley, R. (2002). Board Characteristics and Audit Fees. *Contemporary Accounting Research*, Vol.19, nr.3, pp. 365-384.
2. Choi, J., Kim, C., Kim, J., & Zang, Y. (2010). Audit office size, audit quality, and audit pricing. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol.29, nr.1, pp. 73-97.
3. Colton, T. (1974). *Statistics in Medicine*. Michigan: Little Brown.
4. Datta, S., Jha, A., & Kulchania, M. (2019). On accounting's twenty-first century challenge: evidence on the relation between intangible assets and audit fees. *Quantitative Finance and Accounting Journal*, Vol.23, nr.4, pp. 214-218.
5. Gammal, E. (2012). Determinants of audit fees: Evidence from Lebanon. *International Business Research*, Vol.5, nr.11, pp. 136-145.
6. Ghadhab, A., Adnan, K., & Ali, M. (2019). Factors affecting the quality of external auditor performance: An analytical study of the opinions of auditors working in Iraqi audit firms and companies. *Academy of Strategic Management Journal*, Vol.18, nr.2, pp. 1-27.
7. Habib, A., Mostafa, M., & Xuan, S. (2020). Organization capital and audit fees around the world. *International Journal of Auditing*, Vol.24, nr.2, pp. 321-346.
8. Hay, D. (2013). Further Evidence from meta-analysis of audit fee research. *FEP Journal*, Vol.17, nr.2, pp. 162-176.
9. Januarti, I., & Mutiara, S. (2018). The effect of size, profitability, risk, complexity, and independent audit committee on audit fee. *Jurnal Dinamika Akuntansi*, Vol.10, nr.4, pp. 136-145.
10. Lotfi, A., Mahdi, S., & Mahmoud, L. (2022). The effect of intellectual capital on fraud in financial statements. *The TQM Journal*, Vol.34, nr.1, pp.651-674.
11. Pop, A., & Iosivan, O. (2007). THE PRICING OF AUDIT SERVICES: EVIDENCE FROM ROMANIA. *Revista OEconomica*, Vol. 2, nr.1, pp. 30-42.
12. Simunic, D. (1980). The Pricing Of Audit Services: Theory and Evidence. *Journal of Accounting Research*, Vol.18, nr.1, pp. 161-190.
13. Syed, E., Fong, W., Sadriwala, K., & Arockiasamy, S. (2020). Assessing audit fees: Turnover, inflation & minimum stipend rate. *SHS Web of Conferences*. Preluat de pe https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2021/35/shsconf_icmesh2020_03004.pdf